

Bevarandeplan för Natura 2000-område Örupskärret

SE 0420132

pSCI beslutat av Regeringen 1997-01.

SCI fastställt av EU-kommissionen 2004-12.

Bevarandeplan kungjord av Länsstyrelsen i Skåne län 2005-12-16.

Kommun: Tomelilla
Läge: 3 km S Tomelilla
Markägare: Naturskyddsföreningen i Skåne
Areal: 1,1 hektar

Örupskärret är förutom ett Natura 2000-område också:

- av riksintresse för naturvård L: N75/N76 (4 kap. miljöbalken)
- ett område i dåvarande Malmöhus läns Naturvårdsprogram 1975 respektive 1996
- ett område i Ängs- och hagmarksinventeringen 1990
- naturreservat sedan 1966-09-08. Sedan 2005-11-04 ingår Örupskärret i naturreservatet Örups almskog, kärr och ängar

Vad betyder Natura 2000?

Natura 2000-områdena ska bidra till att skyddsvärda naturtyper och arter får ett långsiktigt bevarande. Att en mark brukas på ett lämpligt sätt är i många fall en förutsättning för att skyddsvärda naturtyper och arter ska kunna bevaras.

Bevarandeplanen ska peka ut naturvärdena för ett område och beskriva vad som krävs för att värdena långsiktigt ska finnas kvar.

Naturtyper och arter enligt Natura 2000

Områdets naturtyper (tabell 1 och bilaga 1) konstaterades vid fältbesök 2002.

Tabell 1. Örupskärrets naturtyper med arealer 2002 och Natura 2000-art. Natura 2000-koder inom parentes

Naturtyp	Areal (ha)
Fuktäng med blååtäl eller starr (6410)	0,7
Högörtäng (6430)	0,1
Rikkärr (7230)	0,3
Källor med tuffbildning (7220)*, areal liten och svåruppskattad	
Totala arealen naturtyper:	1,1
* prioriterad naturtyp enligt Natura 2000	
Art	
Kalkkärrsgrynsnäcka - <i>Vertigo geyeri</i> (1013)	

Bevarandesyfte och bevarandemål

Det övergripande bevarandesyftet är att upprätthålla ovan nämnda naturtyper och Natura 2000-art i gynnsam bevarandestatus inom den biogeografiska regionen.

För Örupskärret innebär detta följande bevarandemål:

Areal

- Rikkärret och kalkfuktängen ska ha utbredningar på minst 0,3 respektive 0,7 hektar. Arealerna ska, om möjligt, utökas på bekostnad av övriga intilliggande naturtyper. Källor med tuffbildning ska förekomma insprängt bland övriga naturtyper i området.

Struktur och funktion

- De karaktäristiska slåttermarkerna i Örupskärret ska hävdas med slåtter och efterbetas, om möjligt med nötkreatur.
- Vegetationen ska domineras av hävdgynnade arter, typiska för slåtter- och betesmarker.
- Förekomsten av konkurrenskraftiga ohävdarter såsom t ex älgört får ha en täckning på högst 5 % av den totala arealen naturtyper.
- Örupskärret ska hållas fritt från träd och buskar.
- Den långsiktiga existensen av områdets naturtyper ska säkerställas genom att hålla en hög grundvattennivå med god vattenkvalitet i hela området, utan tillförsel av näringsämnen.

Typiska arter

- De typiska arterna för fuktäng, 6410 (t ex hirsstarr, kärrsälting, majviva, slankstarr, tätört, vildlin, ängsnycklar, ängsstarr, ängsvädd) och högörtäng, 6430 (t ex smörboll) ska förekomma i livskraftiga populationer i området.
- De typiska arterna för rikkärr, 7230 (t ex majviva, näbbstarr, slätterblomma, tätört, ängsnycklar) och källor med tuffbildning, 7220 (tätört och källtuffmossa, Cratoneuron filicinum) ska förekomma i livskraftiga populationer i området.

Natura 2000-art

- Förekomsten av kalkkärrsgrynsnäckan i Örupskärret ska bevaras så att den kan förnygras i en långsiktigt livskraftig population.

Framtida uppföljning av planen kan medföra att nuvarande bevarandemål ändras och att nya mål läggs till.

Beskrivning

Områdesbeskrivning

Örupskärret är ett litet rikkärr söder om Tomelilla som ligger på gränsen mellan ett intensivt odlat jordbrukslandskap på slätten och ett mera varierat dödislandskap med djupa dalgångar och bergsryggar. I direkt anslutning till kärret förekommer steniga betesmarker med en hävdgynnad vegetation. Strax norr om betesmarken ligger Örups gamla almskog som ändrat karaktär sedan den drabbades av almsjuka 1979. Bergrunden under Örupskärret består av kalkhaltig lerskiffer som är överlagrad av kalkhaltig morän med urbergsblock. Marken sluttar svagt ner mot en bäck i söder. I slutningen sipprar kalkhaltigt grundvatten fram ur flera källor, vilket ger en ständigt hög markfuktighet (s.k. översilningskärr) och i rännilarna sker en kalkutfällning (s.k. kalktuff). Sedan 1966 är Örupskärret naturreservat, framförallt grundat på sina stora naturvärden ur vetenskapliga och biologiska aspekter.

Idag är Örupskärret relativt välbetat av hästar och nötkreatur. I området finns en mosaik av rikkärr och fastare, torrare mark med örtrik kalkfuktäng och trivialare högrötsäng. I hela området har en kombination av lång tradition med obruten hävd, god vattentillgång och kalkhaltig jordmån, gett förutsättningar för en sällsynt och artrik flora med bl. a 12 orkidéarter.

Örupskärret har en lång tradition som slätter- och betesmark. På den geometriska kartan från 1727 angavs ängen som kärr och tuvig mosse, vilken trots mycken möda gav dålig skörd. Tuvigheten i kärret tyder på att det under långa tidsperioder framförallt nyttjats för bete. Marken med kärret köptes in av Skånes Naturskyddsförening 1952 och fridlystes året därpå. Under en tioårsperiod upphörde hävden helt och vissa delar av kärret har idag fortfarande igenväxningsvegetation med högörtäng. För att gynna den

värdefulla floran och uppnå den ur naturvårdssynpunkt effektivaste hävden har man funnit att bete av både kärret och omkringliggande betesmarker gett det bästa resultatet.

Naturtyper

Rikkärr (7230)

I rikkärret förekommer bland annat axag (samt dess hybrid med knappag), tagelsäv, slankstarr, loppstarr, blåtag, trubbtåg, rundsilesår, ängsnycklar, kärrknipprot, slätterblomma och tätört, samt spjutmossa och flera brunmossor typiska för rikkärr.

Källor med tuffbildning (7220)

Några smärre partier med källor där utfällning av kalk (kalktuff) sker i liten omfattning förekommer inom området. Kalkutfällningen sker i huvudsak i anslutning till de rikkärsmossor som finns i källorna.

Fuktäng med blåtåtel eller starr (6410)

I den torrare kalkfuktängen kan hävdgynnade arter såsom darrgräs, slankstarr, ängsstarr, näbbstarr, hirsstarr, majviva, jordtistel, småvänderot, blodrot, kärrsälting samt flera orkidéarter (bl. a majnycklar, göknycklar, brudsporre, Sankte Pers nycklar) ses.

Högörtäng (6430)

Högörtängen har en något trivialare flora med bl. a. älgört, blåtåtel, hampflockel, kärrfibbla, humleblomster, smörboll och åkerfräken.

Natura 2000-art

Kalkkärrsgrynsnäcka (*Vertigo geyeri*)

I Örupskärret förekommer Natura 2000-arten kalkkärrsgrynsnäcka. Snäckan är knappt 2 mm hög och förekommer i kanterna av bl. a. axagstuvor. Den återfanns vid ett besök i kärret i augusti 2005. Kalkkärrsgrynsnäcka är bunden till öppna kärrmiljöer och förekommer i regel inte i skogklädda kärr. Arten lever huvudsakligen i rikkärr (kalkkärr) och kalkfuktängar. Någon gång anträffas den även i kärr som inte har rikkaraktär – i mosselaggar, bäckdråg, glest trädklädda kärr och strandkärr. Dessa senare typer av livsmiljöer är vanligare i norra och mellersta Sverige. En måttligt intensiv betesdrift eller annan hävd, till exempel slätter, som upprätthåller solinsläpp och påverkan på fältskiktet är fördelaktig för arten. Markslitaget får dock inte bli alltför stort. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just den våtmark där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar som vektor. På grund av den begränsade spridningsförmågan är kalkkärrsgrynsnäckan sannolikt en god indikator på lång kontinuitet av halvöppna förhållanden.

Kalkgrynsnäckan anges i den senaste rödlistan som missgynnad (NT) i Sverige och är, med stora luckor, utbredd från Skåne till Torne Lappmark. Utbredningen är uppsplittrad i en rad mindre, ofta isolerade delområden och huvuddelen av lokalerna ligger i

kalktrakter, speciellt i Skåne, Östergötland, Västergötland, Uppland, Dalarna till Jämtland samt i fjällkedjan nedanför skogsgränsen. Totalt sett är arten känd från gott och väl 300 lokaler i landet, varav ett mindre antal nu är förstörda. I södra Sverige förstördes många lokaler under 1800-talet och 1900-talets första hälft genom utdikning.

Rödlistade arter

I bilaga 2 redovisas de arter i Örupskärret vars överlevnad inte långsiktigt är säkrad i Sverige enligt "Rödlistade arter i Sverige 2005".

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

Ett nära samarbete mellan berörda myndigheter och den som äger eller brukar en mark är en av de viktigaste förutsättningarna för att ett områdes värdefulla livsmiljöer och arter ska finnas kvar.

Viktiga förutsättningar för att säkerställa den långsiktiga existensen av fuktäng, högörtäng och rikkärr i området är en bibehållen hög grundvattennivå med god vattenkvalitet och ingen tillförsel av näringsämnen. Området måste hävdas årligen samt hållas öppet utan träd och buskar. I naturtyper med gynnsam bevarandestatus ska de typiska arterna förekomma i långsiktigt livskraftiga populationer. Kalkkärrsgrynsnäcka gynnas i en öppen miljö som hävdas med slätter och måttligt bete.

Ytterligare information om naturtyper och Natura 2000-art i tabell 1 kan hämtas från Naturvårdsverkets art- och biotopvägledningar under rubrikerna "Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus" och "Ekologiska krav". Se Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

Risk för skada

De största riskerna för områdets naturtyper och Natura 2000-art är:

- igenväxning, alltför tunga djur, gödsling, användande av avermectiner eller andra avmaskningsmedel med likartad miljöpåverkan.
- förändring av hydrologin i eller utanför området
- övergödning eller annan förorening av grund- och ytvatten
- gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar
- bebyggelse, vägar, anläggningar och annan markexploatering och markanvändningsförändring i angränsande områden

Ytterligare information om naturtyper och Natura 2000-art i tabell 1 kan hämtas från Naturvårdsverkets art- och biotopvägledningar under rubriken "Hotbild". Se Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

Bedömning av bevarandestatus

Vid fältbesök konstaterades bevarandestatusen för områdets naturtyper (se tabell 2).

Tabell 2. Bevarandestatus 2002 för områdets naturtyper och Natura 2000-art

Naturtyp	Bevarandestatus
Fuktäng med blåttåtel eller starr (6410)	Gott bevarande
Högörtäng (6430)	Gott bevarande
Rikkärr (7230)	Mycket gott bevarande
Art	
Kalkkärrsgrynsnäcka - <i>Vertigo geyeri</i> (1013)	*
* kompletteras efter utförd basinventering	

Skydd och bevarandeåtgärder

Ingrepp som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver tillstånd av länsstyrelsen enligt 7 kapitlet 27-29 § miljöbalken. Detta gäller oavsett om ingreppet sker inom eller utanför ett Natura 2000-område.

Bevarandeplanen ska också fungera som underlag för bedömningen av om tillstånd behövs och om tillstånd kan ges.

Markägare har rätt till ersättning om tillstånd inte kan ges och Natura 2000 innebär avsevärda begränsningar i pågående markanvändning inom den berörda delen av fastigheten. Mer information finns i Naturvårdsverkets broschyr "Natura 2000 Värdefull natur i Sverige" och på Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

Skydd

Örupskärret avsattes som naturreservat 1966-09-08 och ingår sedan 2005-11-04 i naturreservatet Örups almskog, kärr och ängar. Skötselplan för Örupskärret fastställdes 1975. Skötselplanen för Örups almskog, kärr och ängar fastställdes 2005-11-04.

Omgivande marker ska skyddas mot exploatering, grundvattensänkande åtgärder mm med stöd av gällande lagstiftning (plan- och bygglagen, miljöbalken med flera lagar).

Åtgärdsplan inom Miljö- och landsbygdsprogrammet har upprättats för området.

Bevarandeåtgärder

Staten har det övergripande ansvaret för skötseln av Natura 2000-områden och för att bevarandemålen uppnås. En förutsättning för att nå målen är ett gott samarbete mellan staten och den eller dem som äger eller brukar marken. Om skötseln av ett Natura 2000-område orsakar merkostnader för en markägare eller arrendator kan ersättning fås, till exempel miljöersättning för betesmarker. Markägaren kan även skriva skötselavtal med

Länsstyrelsen. Mer information om regler, ansvar och ersättningar i samband med Natura 2000 finns i Naturvårdsverkets broschyr ”Natura 2000 Värdefull natur i Sverige” och på Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

Restaureringsåtgärder

- Återupptagen slåtter kan införas på prov på en del av kärret vart tredje–femte år för att reducera förekomsten av trubbtåg (den ska dock inte helt försvinna) och gynna kalkkärrsgrynsnäckan. Det är lämpligt att slå kärret i augusti när trubbtåget har som mest biomassa ovan markytan. Det avslagna höet ska forslas bort från kärret senast två veckor efter varje slåttertillfälle.

Löpande skötsel

- Fortsatt årligt, måttligt bete med nötkreatur och hästar.
- Om mycket torrt material finns kvar i rikkärret och kalkfuktängsparierna tidigt på våren kan försiktig avbränning ske. Vid rätt skötsel bör det dock räcka med bete och slåtter och avbränning ska bara ske i undantagsfall.
- Hela området ska hållas fritt från träd och buskar.
- Gödsling och användning av bekämpningsmedel ska inte förekomma.

Viktigt att tänka på

Alla som planerar att utföra en åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra. När det gäller åtgärder på skogsmark ska istället Skogsvårdstyrelsen kontaktas.

Uppföljning

1. Kontroll av naturtypernas areal, struktur och funktion och typiska arter vart 5-6 år.
2. Kontroll av Natura 2000-artens förekomst och dess livsmiljös struktur och funktion vart 5-6 år.
3. Sammanställning och utvärdering av skydd och meddelade tillstånd.

Övrigt

Bevarandeplanen gäller tills vidare. Bevarandeplanen kommer att revideras om ny kunskap ger anledning till det.

Miljö- och landsbygdsprogrammets ersättningar utgår för skötseln av Örupskärret. I åtgärdsplanen för området har skötselvillkoren fastställts.

Referenser

- Cederberg B, Löfroth M. (eds) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Gärdenfors U. (ed.) 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen i Skåne län. 1996. Från Bjäre till Österlen. Skånska natur- och kulturmiljöer.
- Löfroth M. (ed.) 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000. Naturvårdsverket. Naturvårdverket förlag.
- Nordiska Ministerrådet 1994. Vegetationstyper i Norden. (ed. Lars Pålsson). TemaNord 1994:665. Nordiska Ministerrådets sekretariat.
- Persson A, Möller, M-J. 1995. Vegetationsförändringar i ett kalkkärr och på en kalkfuktäng. Examensarbete i biologi, Lunds univ.
- Von Proschwitz, T: 2003. A review of the distribution, habitatselektion and conservation status of the species of the genus *Vertigo* in Scandinavia (Denmark, Norway and Sweden) (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). *Heldia* 5: 27-50.
- Tyler, C. 1975. Örups kalkkärr. Vegetationsbeskrivning och skötselplan. Medd. Avd. Ekol. Bot., Lunds univ. 3 (9).
- Tyler, C. 1985. Örups kalkkärr. *Skånes Natur* s. 67-75.
- Waldheim, S. 1949. Ett kalkkärr vid Örups almskog. *Skånes Natur* s. 81-94.

Bilagor

1. Karta med naturtyper enligt Natura 2000
2. Rödlistade arter

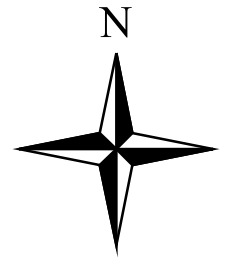
Upprättad av Länsstyrelsen i Skåne län
Planförfattare Gabrielle Rosquist
Senast reviderad 2005-12-13 av Anette Cerne

Bilaga 2 Rödlistade arter

Naturtyp/artgrupp	Hotkategori	Namn	Vetenskapligt namn
<i>Fuktäng (6410)</i>			
- Kärlväxter	NT	kärrjohannesört	<i>Hypericum tetrapterum</i>
	NT	majnycklar	<i>Dactylorhiza majalis</i>
	NT	blåtåg	<i>Juncud inflexus</i>
<i>Rikkärr (7230)</i>			
- Snäckor	NT	kalkkärrsgrynsnäcka	<i>Vertigo geyeri (1013)</i>
<i>Övrigt</i>			
- Fjärilar	NT	sotnätfjäril	<i>Melitaea diamina</i>
NT Missgynnad			
2002-12-19 Gabrielle Rosquist			

Bilaga 1. Natura 2000-området Örupskärret med naturtyper enligt Natura 2000.

- Natura 2000 - habitat (SCI)
- örupskärret_naturtyper.shp
- 6410 Fuktängar med blåttätel eller starr
- 6430 Högtängar
- 7230 Rikkärr
- Annan naturtyp
- Kulturbetesmark
- Övriga fuktängar
- Stenröse med buskar och träd
- Buskgrupper
- Åker
- Tomt
- Övrigt

0.2 0 0.2 0.4 kilometer

